

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIIDON KOE 5.2.2015 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskeissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_aidinkieli.pdf

Tehtävä 1

Katkelmassa on kyse romaanista, fiktiosta, mutta se muistuttaa asiantuntijan laatimaa faktatekstiä, tietosanakirja-artikkelia. Se käsittelee fiktiivistä olentoa, peikkoa, niin kuin kyseessä olisi jokin olemassa oleva laji. Konvention mukaisesti teksti esittelee peikon historiaa, maantieteellistä levinneisyyttä ja peikoista tehtyjä havaintoja (esim. luonnossa, saduissa ja kansanperinteessä), eri teorioita ja näkemyksiä. Tietosanakirjan tekstin tapaan siinä pyritään luomaan tarkasteltavasta ilmiöstä, peikosta, uskottava kokonaiskuva.

Rakenteeltaankin katkelma muistuttaa tietosanakirjatekstiä. Alussa mainitaan lähde (Internet-osoite), josta löytyy peikon "eläintieteellinen" luokittelu. Jaksotuksen avulla tekstissä tuodaan esiin eri näkökulmia ja tieteellisiä teorioita, joilla vahvistetaan tekstin luotettavuutta ja uskottavuutta. Koko tekstin argumentointitapa muistuttaa tieteellistä logiikkaa.

Myös tyyliään ja kieleltään teksti pyrkii luomaan vaikutelmaa objektiivisesta ja neutraalista asiantuntijatekstistä. Siinä käytetään esimerkiksi runsaasti passiivia, joka häivyttää tekijän ja nostaa tekstin abstraktiotasoa yleispäteväksi. Luokitteleva luonnontieteellisten käsitteiden käyttö ("kädelliset", "konvergentti evoluutio", "hominidit") ja latinan kieli vahvistavat vaikutelmaa faktatekstistä.

1–2 pistettä:

Vastauksessa tunnistetaan muutamia faktatekstin piirteitä, mutta havainnot jäävät irrallisiksi.

3–4 pistettä:

Vastauksessa eritellään faktatekstin piirteitä sisällön, rakenteen, kielen tai tyylin kannalta.

5–6 pistettä:

Vastauksessa katkelmaa tarkastellaan tietoisena faktatekstin konventioista, joilla romaaniin luodaan vaikutelma asiantuntijatekstistä. Kokonaiskuva muodostuu tarkoista havainnoista, jotka liittyvät sisältöön, rakenteeseen, kieleen ja tyyliin.

Tehtävä 2

Sinisalun romaani on kaunokirjallinen teksti, jossa faktatekstin piirteitä käytetään fiktion keinoina.

Hyvässä vastauksessa huomataan tekstin sisällön realisminvastainen lähtökohta: fiktiivistä hahmoa, peikkoa, käsitellään totena, elävänä olentona. Kuvaus peikon eläintieteellisestä historiasta hämärtää faktan ja fiktion välistä eroa: peikot rinnastetaan okapeihin, varaaneihin ja jättiläispandoihin. Toisaalta kuvauksen tarkat ja mielikuvitukselliset yksityiskohdat paljastavat sen fantasiaksi.

Sisällön lisäksi katkelman fiktioluonteen osoittavat esimerkiksi seuraavat seikat:

- faktatekstin konventioilla leikittely (esim. intertekstuaalisuus),
- parodinen, humoristinen kieli ja tyyli,
- sepitteelliset latinankieliset termit ("Felipithecus trollius"),
- auktoriteeteilla leikittely ("kunnianarvoisa Societas pro Fauna et Flora"),
- epäuskottavat tiedot ("pohjoinen luola-apina", "täysikasvuisen peikon ruho") ja
- liioittelu (lukuja, nimiä, prosentteja).

1–2 pistettä:

Vastauksessa katkelman fiktiivisyys perustellaan satuhahmolla (peikko) ja yksittäisillä havainnoilla.

3–4 pistettä:

Vastauksessa fiktiivisyyttä perustellaan joillakin sisällön, kieleen ja tyyliin liittyvillä havainnoilla.

5–6 pistettä:

Vastauksessa tehdään tarkkoja havaintoja sisällöstä, kielestä ja tyylistä, joilla perustellaan tekstin fiktiivisyys. Vastaus osoittaa, että siinä ymmärretään tekstin parodisuus ja konventioilla leikkiminen fiktion keinona.

Tehtävä 3

Tekstin ajallisesta kontekstista kielivät kirjoitustyyli ja sisältövalinnat: yhteiskuntaluokkien, käytöstapojen ja teknologian kuvaukset.

Julkaisuajankohta: Yhteiskuntaluokkien välinen hierarkia ja sukupuoliasenteet ovat selvästi näkyvissä. Puhelimia omistavat (ja käyttävät) lähinnä ne, joilla on varaa kotiapulaisen palkkaamiseen. Tittelit kertovat yhteiskunnallisesta asemasta. Niiden käyttö on puhuteltaessa ja ihmisiin viitattaessa tärkeää.

Kirjoitustyyli: Kieli on vanhahtavalla tavalla leikkisää ("lehtorimme", "viettelysten ilmaantuessa", "hyvä veli") ja muodollista. Sanajärjestykset ovat vieraiden mallien mukaisia.

Teknologia: Lankapuhelin sitoo puhujan tiettyyn paikkaan. Puheäänien voimakkuutta koskevat ohjeet kertovat siitä, että ihmiset eivät ole tottuneita käyttämään puhelimia. Puhelimen käyttöä hieman pelätään.

Käytöstavat: Etikettiohjeissa kerrotaan tarkasti, miten puhelimessa tulee käyttäytyä. Tervehdykset ovat muodollisia ja hyvin kohteliaita. Vahvat sukupuoliroolit näkyvät, näkökulma on miehen ("Jos mies soittaa jonkun aviovaimolle...").

1–2 pistettä:

Vastauksessa havaitaan joitakin kieleen ja sisältöön liittyviä eroja tekstin julkaisuajankohdan ja nykyajan välillä.

3–4 pistettä:

Vastauksessa eroja ryhmitellään sisällöllisesti ja tyyllisesti.

5–6 pistettä:

Vastauksessa tehdään tarkkoja ja relevantteja havaintoja tekstin ajallisesta kontekstista, joka näkyy sisällössä, kielessä ja tyyllissä.

Tehtävä 4

Päivänsäde ja Menninkäinen on runomuotoinen kertomus. Kaunokirjallisuudeksi sen tunnistaa monesta piirteestä:

- Kerronnan keinot (fiktiiviset henkilöhahmot, kertoja, tapahtumapaikka, tapahtuma-aika)
- Kertomuksen muoto (juoni, vuorosanat, aloitus, käännekohta, lopetus)
- Kuvakieli (allegorisuus, metaforat, elollistaminen, personointi, metonymia, faabeli)

Sanoituksen tematiikka voi tuottaa erilaisia tulkintoja. Se on allegorinen kertomus kahden hyvin erilaisen satuhahmon kohtaamisesta. Päivänsäde edustaa kaikkea kaunista ja hyvää, mutta myös hetkellisyyttä. Menninkäishahmon traagisuus on siinä, että se edustaa ”rumuutta”, mutta myös suuria tunteita. Hahmojen välille kehkeytyy mahdoton ja toivoton rakkaus.

1–2 pistettä:

Vastauksessa luetaan sanoitus juonellisenä kertomuksena, jossa on kaksi vertauskuvallista henkilöhahmoa.

3–4 pistettä:

Vastauksessa sanoitusta eritellään ja tulkitaan kertomuksena kaunokirjallisuuden analyysikäsitteitä käyttäen.

5–6 pistettä:

Vastauksessa sanoituksen erittely tuottaa perustellun temaattisen tulkinnan kertomuksesta.

Tehtävä 5

Molemmissa kolumneissa pyritään selittämään Suomen huonontuneita Pisa-oppimistuloksia. Jo otsikot paljastavat, että syytä etsitään eri suunnista. Tuula-Liina Varis vetoaa **tunteisiin** ja luettelee tehtyjä virheitä, Olli Luukkainen taas pyrkii suhtautumaan **järkiperäisesti** tulevaisuuteen ja myöntää tehdyt virheet. Molemmat kolumnistit ovat huolissaan Suomen tulevaisuudesta. Molemmat korostavat koulutuksen merkitystä ja vaativat parannusta. Kummankin tekstin **taustaoletukset** ja **arvot** ilmenevät kriitikistä, joka Luukkaisella kohdistuu ensisijaisesti vääränlaiseen itsetyytyväisyyteen, Variksella nykyaikaiseen elämäntapaan.

Variksen teesi on se, että syytä huononeviin Pisa-tuloksiin tulisi etsiä kilpailusta ja teknologian palvonnasta. Otsikko vihjaa siihen, että joillakin taitaa olla ”pisaa päässä”. Luukkaisen kolumnin otsikko ja nosto ilmaisevat **pääväitteen eli teesin**: huonontuneet Pisa-tulokset ovat ”terveellinen herätys” koko kouluväelle, ja omaa toimintaa on katsottava kriittisesti.

Kirjailija Tuula-Liina Varis argumentoi **yleistyksillä** ja **omilla kokemuksillaan**. Hän esittää useita **kysymyksiä** ja subjektiivisia **väitteitä**, **liioittelee** ja muistelee menneitä. Tyyli- ja sananvalinnat (”tappelu- ja tappopelit”, ”paasataan”, ”verinen kilpailu”, ”oppiminen ei ole urheilua eikä kaupankäyntiä”) vetoavat tunteisiin. **Auktoriteettiperustelua** Varis käyttää siteerataessaan sanatarkasti Pentti Linkolaa.

Luukkainen esiintyy asiantuntijana. Hän **perustelee** väitteensä **faktoilla**, joilla hän osoittaa tuntevansa Pisassa menestyneiden maiden koulujärjestelmiä (Aasian maiden koulujärjestelmät, Pisa-tulokset muissa maissa, koulujen eriytymiskehitys, koulutuspolitiikka).

Opettajajärjestön puheenjohtajana hän vakuuttaa käyttämällä koulutuspolitiikan **ammattikieltä** eli jargonია. **Retoriikka** toimii osana argumentointia. Hän nostaa esiin matematiikan ja teknologian merkityksen suomalaisessa koulutuksessa ja perustelee näkemystään ns. **yleisellä mielipiteellä** (”teknologia on osa kaikkien kansalaisten elämää ja yhteiskuntaa”). Retorinen kysymys työrauhasta jää vastausta vaille.

Myönnytyksillä Luukkainen puolustaa opettajia (”vääränlainen itsetyytyväisyys”, ylisuuret ryhmät estävät toiminnallisuutta). Lieventääkseen kritiikkiä opettajia ja päättäjiä kohtaan hän **vertailee** Suomea muihin maihin, jotka ovat ottaneet mallia Suomen koulutusjärjestelmästä (”Näin viisas tekeekin”).

1–2 pistettä:

Vastauksessa havaitaan joitakin eroja tekstien argumentoinnissa.

3–4 pistettä:

Vastauksessa eritellään, nimetään ja verrataan tekstien argumentoinnin eroja (esim. teesi, perustelut, retoriikka).

5–6 pistettä:

Vastauksessa osoitetaan, miten tekstien argumentointi rakentuu teeseistä, perusteluista, taustaoletuksista ja retoriikasta. Vertailurakenne on hallittu ja havainnot keskeisiä.